

Pravoslavlje u dijalogu

Miguel María Garijo GUEMBE (in Verbindung mit) Thomas BREMER - Johannes OELDEMANN - Dagmar STOLTMANN (her. und bearb.), *Orthodoxie im Dialog. Bilaterale Dialoge der orthodoxen und der orientalischo-orthodoxen Kirchen 1945-1997. Eine Dokumentensammlung*, Paulinus, Trier 1999., 578 str.

Njemačka izdavačka kuća Paulinus objavila je zbirku dokumenata s naslovom koji u hrvatskom prijevodu glasi *Pravoslavlje u dijalogu*. Pojavila se kao 32. knjiga u biblioteci "Sophia - Izvori istočne teologije" koju uređuje Andreas Heinz. A s obzirom da su rezultati dijaloga na svjetskoj razini među Crkvama i crkvenim zajednicama, kako napominju priređivači, otprije dobro dokumentirani na njemačkom govornom području,¹ u ovoj knjizi su, za to isto njemačko govorno područje, objavljeni dokumenti koji su rezultat dijaloga pravoslavnih i starokršćanskih Crkva Istoka s različitim kršćanskim vjeronazornim zajednicama Zapada na nadregionalnoj, regionalnoj i državnoj razini u razdoblju između 1945. i 1997. godine.

Danas općenito prevladava uvjerenje, koje najvjerojatnije i nije daleko od objektivne istine, da je ekumenski pokret, nakon njegova početnoga zamaha 60-ih i 70-ih godina 20. st., već

neko vrijeme u velikoj krizi. To se posebice odnosi na teološki dijalog istočnih Crkava i zapadnih Crkava i crkvenih zajednica općenito a možda ponajviše ako se kritički osvrne na posljednjih petnaestak godina dijaloga pravoslavaca i katolika. Ta primjedba glede dijaloga između Katoličke i Pravoslavne crkve ponajbolje se ogleda u radu Međunarodne mješovite komisije za teološki dijalog između Katoličke Crkve i Pravoslavne crkve jer poslije 1986. god. ta Komisija, koju su 30. studenoga 1979. zajedno ustanovili papa Ivan Pavao II. i ekumenski patrijarh Dimitrije I., sve teže nalazi načina kako da se uspostavi međusobno povjerenje i nastavi s ozbiljnim radom. Stoga je razumljivo da su na nekim stranicama ove knjige vrlo prepoznatljivi i znakovi krize o kojoj je govor. Međutim, usprkos krizi ekumenizma koja je prisutna i lako uočljiva, ova knjiga je svojevrsni pokazatelj postignutih uspjeha i potvrda kako dijalog i danas na mnogo strana uspješno traje.

Knjiga je podijeljena u dva dijela. Prvi njezin dio sadrži cjelovite dokumente ili njihove najvažnije dijelove koji su plod dijaloga Pravoslavlja (kalcedonske Crkve) s drugim kršćanskim zajednicama (str. 17-484). Drugi donosi iste takve dokumente koji su proizašli iz razgovora starokršćanskih Crkava (prekalcedonske Crkve) s ostatkom kršćanstva (str. 485-570). I na

¹ H. MEYER (her.), *Dokumente wachsender Übereinstimmung. Sämtliche Berichte und Konsentexte interkonfessioneller Gespräche auf Weltebene*, I. (1931-1982) i II. (1982-1990), Paderborn-Frankfurt 1983. i 1992.

kraju se nalazi vrlo korisno stvarno kazalo (str. 571-578) koje čitatelju pomaže da se lakše snađe u potrazi za temom koja ga zanima. Oba dijela sastavljena su od po tri poglavlja koji sadrže dokumente bilateralnih razgovora i zaključaka na tri razine: prvo poglavlje samo registrira dokumente o dijalogu Istočnih Crkava s drugim Crkvama na svjetskoj razini te se čitatelja upućuje na razna izdanja u kojima ih može pronaći prevedene na različite jezike; sadržaj drugoga dijela jesu dokumenti koji su plod dijaloga na nadregionalnoj razini (npr. dijalog neke pokrajinske istočne Crkve s drugom Crkvom koja se ne nalazi na njezinu području); treći pak dio sadrži dokumente koji su proizašli iz dijaloga na regionalnoj i državnoj razini (npr. dijalog neke krajevine istočne Crkve s drugom Crkvom koja se nalazi u istoj državi ili pokrajini).

I.

U svom prvom dijelu knjiga svojom sistematizacijom, osim dokumenata proizašlih iz dijaloga, nudi i svojevrstan pregled dijaloških nastojanja pravoslavlja s različitim kršćanskim zajednicama na svjetskoj razini ali, kao što je već bilo rečeno, bez donošenja odnosnih dokumenata.

Osim toga, donoseći ovaj put cjelovite dokumente, knjiga nudi isti takav pregled dijaloga pojedinih pravoslavnih Crkava na nižim razinama s različitim nepravoslavnim kršćanskim zajednicama Istoka i Zapada. Tako pravoslavlje kroz djelovanje svojih pojedinih nacionalnih Crkava ili njihovih dijelova za ekumenske sugo-

vornike ima skoro sve kršćanske zajednice, barem kroz kontakte s njihovim pojedinim dijelovima.

Starokršćanske Crkve: ekumenska patrijaršija iz Carigrada je na nadregionalnoj razini u dijalogu s monofizitskom patrijaršijom iz Etiopije a antiohijska grčko-pravoslavna patrijaršija na regionalnoj i državnoj u dijalogu sa Sirijskom pravoslavnom crkvom.

Katolička Crkva: rusko pravoslavlje na nadregionalnoj razini u dijalogu je s Rimokatoličkom Crkvom i posebno s Katoličkom Crkvom u Njemačkoj dok na regionalnoj i državnoj razini pravoslavni s katolicima dijalogiziraju u USA, Francuskoj, Švicarskoj i Njemačkoj uz napomenu da je u ovom dijelu poseban podnaslov posvećen je i odnosima srpskoga pravoslavlja i Hrvatske biskupske konferencije (str. 175-186).

Starokatolici: pravoslavlje je s njima u dijalogu samo na svjetskoj razini.

Anglikanci: rusko pravoslavlje na nadregionalnoj razini razgovara s Engleskom crkvom, s Anglikanskim zajedništvom i s Episkopalnom crkvom iz USA a na regionalno-državnoj razini pravoslavci dijalogiziraju s američkim episkopcima.

Luteranci: rusko pravoslavlje je s njima u nadregionalnom dijalogu u Finskoj dok na pokrajinsko-državnoj razini pravoslavci s luterancima pregovaraju u USA i Finskoj.

Reformirani: na nadregionalnoj razini poznati su "razgovori iz Debrecina" u Madarskoj između pravoslavlja i reformiranih protestanata te na pokrajinskoj između pravoslavaca i reformiranih u Sjevernoj Americi.

Evangelici: s ovom velikom crkvenom zajednicom na nadregionalnoj razini vođeni su posebni izravni

bilateralni razgovori između ruskoga i rumunjskoga pravoslavlja te ekumenske patrijaršije i Evanageličke crkve u Njemačkoj ali i razgovori između Rusa u Bugara ponaosob s evangelicima u DDR-u. A na pokrajinskoj razini dijalogizirali su pravoslavni i reformirani u Rumunjskoj i Sjevernoj Americi te pravoslavni i protestanti u Francuskoj, Švicarskoj i Australiji.

Slobodne crkve: na nadregionalnoj razini rusko pravoslavlje je u dijalogu s američkom "Church of the Brethren", s Učenicima Kristovim i sa Sjedinjenom metodističkom crkvom, a ekumenska patrijaršija s metodističkim svjetskim savezom, s baptističkim svjetskim savezom i s evangeličkim grupama dok se na pokrajinskoj razini u Americi susreću grčki pravoslavci i američki baptisti.

II.

Drugi dio knjige posvećen je dijalogu starokršćanskih Crkava i ostatka kršćanstva. A da bi se katolički čitatelj lakše snašao, valja napomenuti da se pojmom starokršćanske Crkve često označava monofizitske Crkve i nestorijansku Crkvu, odnosno pretkalcedonske Crkve kako ih se također naziva. One su na svjetskoj razini u dijalogu s pravoslavljem, s Rimokatoličkom Crkvom, s anglikanskim zajedništvom, s luteranima, reformiranima i evangelicima.

Pravoslavlje: njihovi odnosi s na nižim razinama već su spomenuti u prethodnom dijelu.

Rimokatolici: na nadregionalnoj razini s Rimokatoličkom Crkvom u dijalogu su sljedeće monofizitske Crkve: Armensko-apostolska, Koptsko-pravoslavna, Sirijsko-pravoslavna, autokefal-

na Malankarsko-sirijsko-pravoslavna i autonomna Sirijsko-pravoslavna iz Malankara te nestorijanska Asirska Crkva Istoka dok u USA na pokrajinskoj razini s katolicima raspravljaju predstavnici svih ovih Crkava.

Anglikanci: s njima se na nadregionalnoj razini susreću predstavnici Koptsko-pravoslavne crkve.

Luterani: na nadregionalnoj razini Kopti dijalogiziraju s luteranima iz Švedske a Sirijci na pokrajinskoj u Indiji.

Reformirani: s njima je registriran dijalog pojedinih starokršćanskih Crkava samo na svjetskoj razini.

Evangelici: na nadregionalnoj razini susreću se predstavnici ovih istočnih Crkava s njemačkim evangelicima a na pokrajinskoj koptski monofiziti i koptski evangelici.

Iako knjiga nema pretenziju biti zbirka svih dokumenata, u zaključku valja kazati da u njoj, iako postoji i poneki previd, ništa bitno nije izostavljeno. Stoga trud priređivača ove knjige, kao i ona sama, zaslužuju svaku pohvalu. Posebice stoga što je, uz dokumente koje ova zbirka donosi a koji su osnovna njezina vrijednost, pozornim iščitavanjem bilježaka i primjedaba koje prate te iste dokumente, moguće složiti također vrlo preciznu kronologiju dijaloških susretanja i zaključaka na raznim stranama svijeta i na različitim razinama koji su se dogodili između starih Crkava kršćanskoga Istoka, u svoj njegovoj složenosti, i velikih Crkava i crkvenih zajednica ništa manje složenoga kršćanskoga Zapada.

Tomo Vukšić